

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Виходить 3 рази на рік

Заснований у вересні 2009 року

Випуск 26

Полтава
2017

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ:

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 15470 – 4042 Р від 26 червня 2009 року.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015 р.
науковий збірник включено до Переліку наукових фахових видань України, публікації
яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з літературознавства та мовознавства

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Степаненко М. І. – доктор філологічних наук, професор (м. Полтава)

Заступник головного редактора:

Ніколенко О. М. – доктор філологічних наук, професор (м. Полтава)

Члени редакційної колегії:

Балацдіна Н. Ф. – доктор філологічних наук, професор (м. Полтава)

Йоргенсен Метте – доктор філософії, професор (м. Копенгаген, Данія)

Коломе Лоренс Комаджоан – доктор філософії з лінгвістики, професор (м. Барселона, Іспанія)

Кушнірова Т. В. – доктор філологічних наук, доцент (м. Полтава)

Ларссон Ганс Албін – доктор філософії, професор (м. Йончопінг, Швеція)

Ленська С. В. – доктор філологічних наук, доцент (м. Полтава)

Судима М. М. – доктор філологічних наук, професор (м. Київ)

Українець Л. Ф. – доктор філологічних наук, професор (м. Полтава)

Шитик Л. В. – доктор філологічних наук, професор (м. Черкаси)

Фісак І. В. – кандидат філологічних наук, відповідальний секретар (м. Полтава)

РЕЦЕНЗЕНТИ

Наєнко М. К. – доктор філологічних наук, професор (м. Київ, Україна)

Остер Ганс Крістіан – доктор філософії, професор (м. Йончопінг, Швеція)

Хаммер Карстен – доктор філософії, професор (м. Копенгаген, Данія)

Філологічні науки : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені
В. Г. Короленка. – 2017. – Вип. 26. – 84 с.

У збірнику наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Філологічні науки» публікуються дослідження з теорії та історії літератури, компаративістики, а також з усіх напрямків мовознавства. Видання пропонує сучасні погляди на розвиток української й інших європейських мов, нові тлумачення художніх творів у світовому літературному процесі.

Збірник адресовано вченим, викладачам вищої школи, аспірантам, студентам.

Друкується за ухвалою вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 4 від 27 вересня 2017 року).

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
вул. Остроградського, 2, Полтава, Україна, 36003

ЗМІСТ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ТЕТЯНА КУШНІРОВА «ВБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА» ГАРПЕР ЛІ ЯК РОМАН ВИХОВАННЯ	5
СІН'ІТІ МУРАТА СТОРІНКИ ЯПОНСЬКОЇ ЕСТЕТИКИ – СВІТ ПОЕЗІЇ ХАЙКУ, ТАНКА І ТРАДИЦІЙНОГО ТЕАТРУ	10
OLGA NIKOLENKO THE THEORY AND HISTORY OF THE GROTESQUE IN THE EUROPEAN LITERATURE (THE DYNAMIC OF THE NOTION)	18
ОЛЕНА КРАВЕЦЬ, ВІКТОРІЯ АНТОНОВА СКАНДИНАВСЬКИЙ МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ У СУЧАСНІЙ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ФЕНТЕЗИ	26
АННА ГАЙДАШ ПРОБЛЕМНО-СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСКУРСУ СТАРІННЯ У ДРАМАХ «КОХАННЯ ПІД БЕРЕСТКАМИ» Ю. О'НІЛА ТА «СМЕРТЬ КОМВОЯЖЕРА» А. МІЛЛЕРА	31
ІРИНА ФІСАК ДИНАМІКА СТРУКТУРИ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В АСПЕКТІ ДИХОТОМІЇ «СВІТЛО» Й «ТЕМРЯВА» (на матеріалі повістей збірки «Вечори на хуторі біля Диканьки» М. Гоголя)	37
ІННА КРЕМІНСЬКА ПОЕТИКА П'ЄС МИКОЛИ КУЛІША «НАРОДНИЙ МАЛАХІЙ» І «ПАТЕТИЧНА СОНАТА»	43
ЛЮДМИЛА ГОЛОВКО, КАТЕРИНА СУХІЛІНА ПРИЗМ РОМАНУ «ПРАПОРНОСЦЬ» О. ГОНЧАРА	48
ВАЛЕНТИНА КРАВЧЕНКО ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ТЕОРІЇ ПРОДОВЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО РОДУ (ЗА РОМАНОМ М. РУДЕНКА «КОВЧЕГ ВСЕСВІТУ»)	54
ОЛЕНА ПІТЕРСЬКА ЖАНРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПРОЗІ ЕЛЕАНОР ПОРТЕР	57

УДК 821.111(73)-2.09:159.922.63

АННА ГАЙДАШ

(Київ)

ПРОБЛЕМНО-СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСКУРСУ СТАРІННЯ У ДРАМАХ «КОХАННЯ ПІД БЕРЕСТКАМИ» Ю. О'НІЛА ТА «СМЕРТЬ КОМІВОЯЖЕРА» А. МІЛЛЕРА

Метою наукової розвідки є дослідження особливостей репрезентацій літнього віку в драматургії США XX ст. Методологічною базою стали інструменти літературної геронтології – інтердисциплінарної галузі сучасної гуманітаристики. У контексті літературної геронтології вивчаються проблемно-семантичні аспекти дискурсу старіння у драмах «Кохання під берестками» Ю. О'Ніла та «Смерть комівожера» А. Міллера. Проаналізовані конструктивна і деструктивна стратегії старіння. Досліджені три форми самотності. Доведена відсутність продуктивних моделей міжпоколінневої взаємодії в обох п'єсах.

Ключові слова: геронтологічні маркери, стратегії старіння, самотність, літній вік, драматургія США, міжпоколіннева взаємодія, пізня зрілість, «перегляд життя».

Літературна геронтологія – відносно молода галузь гуманітаристики, спрямована на вивчення закономірностей та механізмів старіння в художніх текстах. На сьогодні в науці функціонують такі розгалуження, як геронтософія (О. В. Тополь, Т. Р. Коул), наративна (Р. Ф. Фельдман, В. Ренделл), критична (Х. Цайліх), соціальна геронтології (М. Хепворт, М. Фезерстоун, Дж. Бонд), геронтопсихологія (Е. В. Крайніков, О. Краснова) та інші. Е. Крайніков пише, що «[н]айважливіше питання, що постає в усіх суго геронтологічних дослідженнях – це ідентифікація змін, обумовлених старінням, як таким, а не соціальними, культурними, професійними факторами тощо» [7, с. 46]. Формування та потужний розвиток науки про старіння припадає на XX ст. – епоху безпрецедентного збільшення тривалості людського життя. Академічний інтерес підтримується зацікавленістю громадськості, що знаходить відображення у продукуванні численної літератури з цієї тематики, у тому числі в художніх текстах. У драматургії XX ст. дискурс старіння виступає ще більш рельєфно завдяки безпосередній взаємодії тексту у формі вистави із глядачем. У театральному досвіді США репрезентації геронтогенезу (заключного періоду життя людини) простежуються у творчості всіх найвизначніших драматургів, що робить вивчення особливостей життєвого шляху людей літнього віку актуальним, беручи до уваги динамічний процес старіння людської популяції в усьому світі.

Серед наукових надбань літературної геронтології фундаментальними працями є «Зрілий вік» Симони де Бовуар, «Невдоволення старінням» Кетлін Вудворт, «Життєвий шлях: історія культури старіння в Америці» Томаса Р. Коула, «Історії старіння» Майка Хепворта, «Зістарені культурою» й «Усвідомлення віку: боротьба з новим ейджизмом в Америці» Маргарет Гуллетт, «Дискурс старіння в художній літературі та фемінізм: невидима жінка» Дженнетт Кінг та інші. Написані у II пол. XX – на поч. XXI ст. дослідження літературних геронтологів зосереджені на вивченні різноманітних аспектів репрезентацій «третього віку» з використанням філософських, антропологічних, психоаналітичних та соціологічних методологій для роз'яснення феномену старості. Слід зауважити, що при виборі ілюстративного матеріалу згадані вище науковці віддають перевагу прозовим творам, тоді як значна кількість драматичних робіт з їхнім «миттєвим зворотнім зв'язком [та] ефектом колективної рецесії» [3, с. 341] залишається поза увагою академічного середовища. Тож метою цієї розвідки є визначення проблемно-семантичних аспектів дискурсу старіння у п'єсах провідних американських драматургів першої половини минулого століття у межах літературної геронтології. Для досягнення мети визначені такі завдання: 1) проаналізувати такі твори Ю. О'Ніла та А. Міллера, в яких найвиразніше представлені геронтологічні маркери: а) вік; б) стратегія старіння; в) перегляд життя; 2) з'ясувати особливості індивідуального літнього віку в обраних п'єсах; 3) визначити продуктивність міжпоколінневої взаємодії та 4) узагальнити проблемно-семантичні аспекти дискурсу старіння у драматургії США.

Провідні зарубіжні та вітчизняні американісти (Дж. Берковіч, К. Бігсбі, Р. Брустін, Т. Н. Денисова, Н. О. Висоцька, М. М. Коренєва, В. Б. Шаміна) беззаперечно вважають Ю. О'Ніла

фундатором та «батьком» драматургії США, а повоєнних письменників А. Міллера, Т. Вільямса та Е. Олбі – найбільш значущими митцями слова у національному театрі ХХ ст. Результати аналізу образної системи персонажів похилого віку ранніх одноактних о'нілівських п'єс (1913–1920) з точки зору літературної геронтології демонструють, з одного боку, відсутність плідної міжпоколінневої взаємодії у зображеннях американських різновікових шлюбів початку ХХ ст., а з іншого – репрезентації амбівалентного образу сильної духом людини пізнього дорослого віку з почуттям власної гідності та заглибленням і переосмисленням свого життєвого досвіду [4, с. 62–63]. У концентрованому вигляді схожу модель геронтогенезу відзначаємо у трагедії Ю. О'Ніла «Кохання під берестками» (1924).

П'єса на три дії, американська психологічна драма відправляє читача до античних міфів – «мотиви грецької трагедії поєднані з впливами теорії Ніцше про зіткнення аполонічного та діонісійського начал... п'єсу порівнюють із «Медеею», оскільки і в ній героїня вбиває незаконне дитя, а також з «Іполітом» Евріпіда: адже один із конфліктів О'Ніла – пристрасть сина до молодшої мачухи – ніби змодельовано з грецької п'єси про Федру та Іполіта» [5, с. 373]. Дія відбувається на фермі Ефраїма Кебота у середині ХІХ ст. Двічі вдівець, 75-річний Ефраїм одружується втретє на Аббі, яка йому в дочки годиться. Між молодшим сином Ефраїма та Аббі спалахує пристрасть, у результаті чого народжується дитина, яку господар ферми вважає своєю. Конфлікт драми полягає не лише у любовному трикутнику, а й у «питанні про майнову власність» [9, с. 96]. Ферма виступає скринькою Пандори для кожного з персонажів. Кульмінацією трагедії стає вбивство власної новонародженої дитини молодою жінкою, аби довести коханцю справжність своїх почуттів, та зізнання у злочині Ефраїмові. У фіналі твору молодих людей забирають до в'язниці, а господар залишається на фермі.

Що характерне для нової драми – у «Коханні під берестками» важко визначити протагоніста, але образ 75-річного Ефраїма Кебота окреслений надзвичайно потужно. Зауважимо, що іноді при окресленні сюжетної лінії головними героями вважають представників молодшої генерації – Аббі та молодшого сина Ефраїма, тож маргіналізується образ літньої людини, яка автоматично постає уособленням несправедливості та фатуму у трагедії [13, с. 43].

Досягнення господаря ферми як літньої людини полягає у збереженні власної цілісності під гнітом потужних пристрастей, а трагедія – у прийнятті своєї долі. Символіка імені Ефраїм (плодовитий, плідючий) підкреслюється його надзвичайною вітальністю (батько трьох синів та чоловік трьох дружин) та працездатністю (активне фермерство – «... рік за роком... тягав валуни і облагороджував свої лани, які примушував родити!» [8, с. 96]). Перед його першою появою з реплік синів дізнаємося про непростий характер господаря та міжпоколінневий конфлікт у родині (молодший син молиться, аби старий помер). Повернувшись після тривалої відсутності, Ефраїм одразу демонструє, хто в домі хазяїн. Його портрет, майже незмінний упродовж сюжетної лінії, частково відповідає характеристикам старості як «життєвої сили» у її первісному сенсі, які українська дослідниця філософії похилого віку О. В. Тополь визначила як зрілість, мужність, досвід, мудрість, знатність та поважність [10, с. 19–24]. Ефраїм – «високий, худощавий, жиливий, в ньому відчувається велика сила, тільки важка праця дещо згорбила його. Він має суворе, ніби висічене з каменю обличчя, але щось видає в ньому слабинуку і дріб'язкове марносластво. Маленькі, близько посаджені очі постійно примружені, їхній погляд чіпкий і уважний: Кебот короткозорий. На ньому наглухо застебнутий чорний вихідний костюм» [8, с. 84]. Дві деталі в описі персонажа є промовистими: символізм короткозорості пояснює те, що господар не бачить стосунків сина та своєї дружини, а закритий одяг уособлює відстороненість та усамітнення літньої людини. Активність Ефраїма постійно підкріплюється його власним позиціонуванням себе як міцного чоловіка, незважаючи на вік; звертаючись із презирством до молодшого сина, фермер каже: «Ти взагалі нічого не можеш. Я хоч старий, але таких, як ти, десятка вартий!» [8, с. 89]. Амбівалентній натурі літнього Кебота властиві й сумніви, і життєві рефлексії: «Я старію, Аббі... Схоже, старість змагає... Я ще міцний і витривалий, як горіщина... Але після сімдесяти Господь велить готуватися» [8, с. 92]. Після обіцянки Аббі народити йому ще одного сина з таємною метою успадкувати собі ферму (адже молода жінка одразу зізналася молодшому синові, що одружилася зі старим заради майна), Ефраїм вперше говорить про свою самотність – характерну ознаку більшості протагоністів О'Ніла, які, на думку М. М. Кореневої, розкривають проблему тотального відчуження особистості в американському суспільстві [6, с. 286]. Після зізнання Аббі у дітовбивстві та перелюбстві перша реакція Ефраїма є дуже людяною – він плаче і каже: «Мені треба перетворитися на камінь, щоб не збожеволіти» [8, с. 115]. Та навіть ніби взявши себе в руки, старий фермер переживає воістину шалений спектр емоцій, прагнучи 1) помсти («Вас треба повісити на одній гілячці і залишити висіти в спеку і в мороз – в науку таким старим дурням, як оце я, за

прагнення вирватися зі своєї самоти» [8, с. 117]), 2) звільнення (Ефраїм вигнав корів, вирішив підпалити хагу та покинути ферму) та нарешті 3) примирення (звернення до Бога). Хоча останні дії та репліки Аббі й сина Кебота створюють мелодраматичний ефект, насправді трагічними є слова протагоніста: «Я знову чую його голос. Знову вказує мені – будь твердий і залишайся тут... Тут я під захистом його... такий самотній я ще ніколи не був, і я старий, Боже! (Наливаючись жорстокістю). Що ви від мене хочете? А хіба Бог не самотній? Хіба він не жорстокий?» [8, с. 118].

На відміну від решти молодших за віком персонажів Ефраїм Кебот має опору у вірі; до того ж він бачить продовження життя у дітях та фермі, що допомагає персонажу зберігати «цілісність Я» [10, с. 171], а отже, власну ідентичність: «[о]днією зі складових Я-концепції людини на етапі старості є віра в Бога, в трансцендентне, з допомогою якої вона осягає проблеми страждання, смерті, вічності, життя, любові» [1, с. 326]. Однак Богом Ефраїма Кебота є, як пише у 1924 році сучасник О'Ніла театральний критик Дж.Кратч, «жорстокий Бог, який ненавидить легке каліфорнійське золото і легкі урожаї Заходу; його Бог любить пшні і каміння, дивлячись із суворою прихильністю на понуре життя без ніжності та любові на землю безплідну, як і душі» [13, с. 44]. Старий фермер порівнює себе із Богом, вирішуючи в такий спосіб особистісну проблему самотності, яку інший тогочасний американський рецензент визначає центральною темою трагедії «Кохання під берестками»: «...це по суті історія самоти, фізичної ізоляваності, полишеної землі, одиноких мрій, любові, життя» [13, с. 41]. Вивчаючи віковий аспект самотності, О. В. Тополь зазначає, що «всупереч поширеній думці про те, що самотність ознака старості, вона є найгострішою проблемою юнацького віку» [10, с. 222]. Парадоксально, але дослідження демонструють, що «більшість людей, що відчували себе самотніми, не були ізолюваними в об'єктивному розумінні, багато з них знаходились у шлюбі або жили в родині» [10, с. 222].

Визначення Е. Крайніковим самотності як одного зі стресорів (психічних травм) пізнього віку [7, с. 170] спонукає до детального аналізу стану самотності протагоністів похилого віку, оскільки її модифікації є найрізноманітнішими. Зважаючи на суперечливу репрезентацію літньої людини, о'нілівський протагоніст перебуває, з одного боку, у стані *негативної самотності* (продемонстровано його внутрішню відчуженість та почасти зовнішню ізоляваність); а з іншого, Ефраїма Кебота відносимо до категорії *екзистенційно самотнього* персонажа похилого віку, який прагне самоактуалізації, за класифікацією О. В. Тополь [10, с. 280]. Його турбота про ферму, якій він віддав усе життя, і після трагічних подій стає підтримкою для старої людини. Про Ефраїма можна сказати, що він «шукає порятунку саме у поверненні втраченого людиною відчуття єдності з природою» [2, с. 173]. Підбиваючи підсумки геронтологічного аналізу персонажа, зазначимо, що побудована драматургом стратегія старіння належить до конструктивного типу (Е. Крайніков), або стратегії «активного існування у світі», згідно з якою «літня людина своєю активною життєвою позицією не допускає виключення її із суспільного життя, не зважаючи на статусні, рольові, мотиваційні, комунікаційні та інші зміни» [10, с. 72]. Стосовно міжпоколінневої взаємодії спостерігаємо обоюсторонній конфлікт поколінь, причому він однаково потужний як з боку літнього батька, так і синів, про яких Ефраїм каже: «... вони ненавиділи мене за те, що я був твердий, а я їх за те, що вони були м'які. Нічого ще не доганяючи, вони вимагали з мене ферму. Вони вимагали те, що належало мені. Все це образило мене, озлобило і зістарило. Вони вимагали того, що я надбав для себе» [8, с. 96]. У фрагменті перегляду життя літньої людини розглядаємо модель цих стосунків як приклад психічного геронтологічного насилля, що свідчить про відсутність продуктивної міжпоколінневої взаємодії та натомість наявність міжгенераційної відчуженості.

Якщо для дослідження дискурсу старіння в трагедії О'Ніла варто застосовувати онтологічний підхід, то для аналізу п'єси Артура Міллера «Смерть комівояжера», написану через чверть століття після «Кохання під берестками», слід звернутися до соціально-конструктивістського погляду на геронтогенез: «[з] точки зору другого підходу, похилий вік розглядається як соціально та культурно сконструйований феномен» [10, с. 10]. Творчість А. Міллера традиційно вивчається в контексті соціальності, одну з констант якої Н. Висоцька вбачає у міллерівській драматургічній репрезентації «боротьби людини з часом» [2, с. 176].

Тоді як Ю. О'Ніл спирається на відомі античні міфи при розробці своєї трагедії, Артур Міллер створює власний міф, актуальний і для сьогодення США – страх втрати контролю над власним фінансовим благополуччям, а на ширшому рівні – неспроможність американської мрії, штучність якої персоніфікує життя та загибель середнього американця Віллі Ломана. Фобія втрати роботи (зауважимо, що в американському контексті діяльність прирівнюється до продуктивності, а отже, є соціальною цінністю [11, с. 10]) віддзеркалює негативні етичні норми ставлення до літніх людей у США. В основі сюжетної лінії – остання доба життя 63-річного комівояжера, у якій події реального часу переплетені зі спогадами та діалогами з померлим старшим братом протагоніста.

Найвідоміший міллерівський персонаж живе у світі хибних ілюзій американської мрії, «орієнтованої на досягнення матеріального успіху» [2, с. 176]. Нездатний реалізувати цю мрію, комівояжер убиває себе, відстоюючи власне уявлення про самоцінність особистості [6, с. 291] – після його смерті родині Віллі виплачується страховка.

Найважливіші семантичні (викривлений масовий варіант американської мрії; образна система) та поетикальні (символізм флейти; мовлення персонажів) вузли міллерівської драми представлені детальним аналізом Т. Денисової [5, с. 379–383]. Наведемо спостереження, значущі з точки зору геронтологічного дискурсу: Віллі є зменшувально-пестливою формою імені прізвиськом говорить про інфантильність зрілого персонажа, а його власна ідентифікація з таким прізвиськом свідчить про небажання змін, які є неминучими складниками існування будь-якого суспільства. Згідно зі спостереженнями вікової психології, «... на етапі старості можливі різні відхилення у розвитку особистості. Якщо вона усвідомлює невідповідність Я-концепції своїм актуальним переживанням, це може загрожувати її психічному здоров'ю» [1, с. 326]. Неможливість адаптуватися до нової соціально-статусної ролі та зовнішніх змін (вихід на пенсію та забезпечення родини) підштовхує Віллі Ломана до самогубства. До того ж образ «маленької людини» Віллі Ломана конструюється за допомогою порівняння чоловіка похилого віку з дитиною, що є ознакою ейджистського стереотипу: так, у розмові Віллі зі своїм керівником, 36-річним Ховардом, останній поблажливо називає Віллі «малим» (в оригіналі – kid [12, с. 882]). Так само звертається до головного персонажа і молодший від Віллі Бернард [12, с. 886] та навіть старший син протагоніста Біфф [12, с. 891].

Неспроможність пристосування до швидкого темпу міста-джунглів (метафоричне уособлення ринкових відносин) Віллі Ломаном демонструється сценою в кабінеті вищого за кар'єрним статусом Ховарда: принизливе звільнення літнього працівника відбувається на фоні фрагментів магнітофонних записів, механічність яких лякає Віллі та майже спричинює нервовий зрив [12, с. 883]. Крім відсутності хижацького інстинкту, необхідного для бізнесменів, ця сцена важлива в контексті геронтологічного жанру «перегляду життя» (life review) – стає зрозумілим захоплення Віллі професією комівояжера завдяки спогадам протагоніста про 84-річного торговця агента Дейва Сінглмена. Літній комівояжер заробляв собі на життя, просто знімаючи слухавку телефона у своєму номері. Старого торговця всякою всячиною знали щонайменше у 30 штатах. У молодості Віллі зробив висновок, що торгівля є найкращою професією для чоловіка: «Що може бути приємніше у віці 84-х років, ніж можливість відвідати двадцять чи тридцять різних міст та зателефонувати, а тебе там згадують, люблять та допомагають тобі так багато людей?» [12, с. 882]. У зрілому літньому віці комівояжер продовжує вірити, що зовнішність та особистий шарм є запорукою успіху в діловому світі. Віллі Ломан прагне переконати своїх дорослих синів у цьому. Проте людяність, дружбу, повагу і вдячність головний персонаж міллерівської трагедії ставить вище за прибуток та ділову хватку «комерційної, корпоративної Америки, яка все перетворює на товар, і в якій фінансові маніпуляції позбавляють людину її щирості» [15, с. 28]. Розбіжність цих двох життєвих позицій призводить до трагічного фіналу.

Усе свідоме життя Віллі намагався наслідувати приклад свого кумира Дейва Сінглмена, який помер у дорозі, як справжній комівояжер, і на поховання якого зібралися сотні торгових агентів та клієнтів. Відмінність між кумиром та Віллі полягає в тому, що останній сам убиває себе, не досягнувши бажаного успіху. Та навіть після смерті годі Віллі сподіватися на вдячність за свої 35 років праці – у заключній частині драми «Реквієм» попроситися з комівояжером приходять лише дружина із синами та друг. Самотність Віллі Ломана виникає через незадоволення його іншими. При із соціумом, а також через ірраціональний страх протагоніста несхвалення його іншими. При вивченні соціологами американського характеру було доведено, пише О. Тополь, що «...внутрішньо самотня людина намагається компенсаторно замінити [особистість] надмірною кількістю соціальних взаємодій» [10, с. 225], відсутність яких зрештою руйнує комівояжера.

Доречною до контексту неприйняття змін сучасності є розвідка Террі В. Томпсона про відсутність рослинності на обличчі у Ломана та його синів, що вказує на інфантильність персонажів, на брак мужності та зрілості. Чисто виголені обличчя Ломанів та постійний аромат лосьйону після гоління в будинку протиставлені успішному бізнесмену і старшому брату Віллі Дядькові Бенюві з розкішними вусами та померлому батькові Бена і Віллі – власнику густої бороди. Автор розвідки вбачає причину нездатності досягти кар'єрного успіху двох поколінь нуклеарної родини Ломанів через ідеалізацію прийомної зовнішності: ані Віллі, ані його подібні до Аполлона сини не можуть «... запропонувати нічого, крім привабливого вигляду в конкурувальному світі бізнесу, що вимагає глибини та здібностей від тих, хто грає за його правилами» [16, с. 247]. Слова протагоніста про те, що конкуренція доводить його до божевілля, відбивають тривогу комівояжера

через міжпоколінневий конфлікт та, крім того, суголосні сучасності. Хрестоматійним став вислів відомої американської письменниці Дж. К. Оутс про те, що Віллі Ломан – це кожен з нас.

Висновуємо, що проблемно-семантичні аспекти дискурсу старіння у драмах Ю. О'Ніла та А. Міллера найвиразніше представлені у зображенні двох стратегій старіння – конструктивної («активне існування у світі») в образі Ефраїма Кебота та деструктивної («втеча від світу») в образі Віллі Ломана; у таких формах самотності, як негативна та екзистенційна («Кохання під берестками») і внутрішня («Смерть комівояжера»). Доведено, що в обох п'єсах відсутні продуктивні моделі міжпоколінневої взаємодії. У перспективі вважаємо за доцільне простежити наявність геронтологічних маркерів та з'ясувати особливості індивідуального похилого віку у творах Т. Вільямса («Труна з матового скла», «Це миролюбне королівство») та Е. Олбі («Пісочниця», «Все скінчене»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко [та ін.]. – Київ : Академвидав, 2006. – 360 с.
2. Висоцька Н. О. Сучасна драматургія США / Н. О. Висоцька // Сучасна американська література: проблеми вивчення та викладання : матеріали семінару. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – С. 167–197.
3. Висоцька Н. О. Єдність множинного. Американська література кінця ХХ – початку ХХІ століть у контексті культурного плюралізму : [монографія] / Н. О. Висоцька. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2010. – 456 с.
4. Гайдаш А. В. Моделювання образної системи персонажів похилого віку в одноактівках Ю. О'Ніла 1913–1920-х років // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : зб. наук. праць / укл. : І. В. Ковальчук, О. Ю. Костюк, С. В. Новоселецька. – Острого : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. – Вип. 52. – С. 61–63.
5. Денисова Т. Н. Історія американської літератури / Т. Н. Денисова ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 487 с.
6. Коренева М. М. Творчество Юджина О'Ніла и пути американской драмы / М. М. Коренева. – Москва : Наука, 1990. – 336 с.
7. Крайніков Е. В. Геронтологія : словник-довідник / Е. В. Крайніков. – Київ : Паливода О. В., 2010. – 352 с.
8. О'Ніл Ю. Кохання під берестками / Юджин О'Ніл // Вибрані твори / Юджин О'Ніл. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – С. 70–118.
9. Свербілова Т. Такі близькі – такі далекі... : (жанрові моделі української та російської драми від модерну до соцреалізму в аспекті порівняльної поетики) / Тетяна Свербілова. – Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2011. – 560 с.
10. Тополь О. В. Філософія похилого віку: екзистенційний та соціокультурний вимір : дис. д-ра філос. наук : 09.00.03 / О. В. Тополь ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 392 с.
11. Calasanti T. Ageism, gravity, and gender: Experiences of aging bodies / T. Calasanti // Generations. – 2005. – Т. 29. – №. 3. – С. 8–12.
12. Miller A. Death of a Salesman / A. Miller // Stages of drama: classical to contemporary theatre / Ed. by Nancy Lyman. – 3-d edition. – New York : St. Martin's Press, 1995. – P. 862–900.
13. Playwright's progress: O'Neill and the critics / Ed. by Jordan Y. Miller. – Chicago : Scott, Foresman and Company, 1965. – 184 p.
14. Shell A. 'Salesman' tells today's story: message of 1949 is hauntingly applicable now / Adam Shell // USA Today. – 2012. – April 11. – P. 3B.
15. Siegel L. Willy Loman's secret / Lee Siegel // The Nation. – 2012. – April 30. – P. 28–30.
16. Thompson T. W. Miller's Death of a Salesman / Terry W. Thompson // Explicator. – 2005. – Vol. 63. – P. 244–247.

REFERENCES

1. Savchyn M. V., Vasylenko L. P. (2006) *Vikova psykhohohiia [Age psychology]*. Kyiv : Akademvydav. (in Ukrainian)
2. Vysotska N. O. (2002) *Suchasna dramaturhiia SShA [Contemporary drama USA]*. Suchasna amerykanska literatura: problemy vyvchennia ta vykladannia. Mykolaiv : Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly. pp. 167-197.
3. Vysotska N. O. (2010). *Yednist mnozhynnoho. Amerykanska literatura kintsia XX –pochatku XXI stolit u konteksti kulturnoho pliuralizmu [Unity of plural. American Literature of the End of the XX -the beginning of the XXI Century in the Context of Cultural Pluralism]*. Kyiv : Vyd. tsentr KNLU. (in Ukrainian)

4. Haidash A. V. (2015) Modeliuvannia obraznoi systemy personazhiv pokhyloho viku v odnoaktivkakh Iu. O'Nilia 1913–1920-kh rokiv [Modeling of a figurative system of the characters of the elderly in the unicorns of J. O'Neill 1913-1920's]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ostroh : Vyd-vo Nats. un-tu «Ostrozka akademiia», no. 52. pp. 61-63.
5. Denysova, T. N. (2012) Istoriiia amerykanskoi literatury [History of American Literature]. Kyiv : Vydav. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» (in Ukrainian)
6. Koreneva M. M. (1990) Tvorchestvo Judzhina O'Nilia i puti amerikanskoj dramy [Creativity of Eugene O'Neil and the ways of American drama]. Moskva : Nauka. (in Russian)
7. Krainikov E. V. (2010) Herontolohiia : slovnyk-dovidnyk [Gerontology]. Kyiv : Palyvoda O. V. (in Ukrainian)
8. O'Nil Iu. (2008) Kokhannia pid berestkamy [Love under brassica]. Ternopil : Mandrivets. (in Ukrainian)
9. Sverbilova T. (2011) Taki blyzki – taki daleki... : (zhanrovi modeli ukrainskoi ta rosiiskoi dramy vid modernu do sotsrealizmu v aspekti porivnialnoi poetyky) [Such close ones and so distant ...: (genre models of Ukrainian and Russian drama from modern to socialist realism in the aspect of comparative poetics)]. Cherkasy : TOV «MAKLAUT». (in Ukrainian)
10. Topol O. V. (2013). Filosofiia pokhyloho viku: ekzystentsiinyi ta sotsiokulturnyi vymir [The philosophy of the elderly: an existential and socio-cultural dimension] (PhD Thesis). Kyiv: Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova..
11. Calasanti T. (2005) Ageism, gravity, and gender: Experiences of aging bodies. *Generations*, vol. 29, no. 3, pp. 8-12.
12. Miller A. (1995) *Death of a Salesman*. *Stages of drama: classical to contemporary theatre*. New York : St. Martin's Press, pp. 862–900.
13. Miller Y. (1965) *Playwright's progress: O'Neill and the critics*. Chicago : Scott, Foresman and Company.
14. Shell A. (2012) 'Salesman' tells today's story: message of 1949 is hauntingly applicable now. *USA Today*, April 11, pp. 3.
15. Siegel L. (2012) Willy Loman's secret. *The Nation*. April 30, pp. 28-30.
16. Thompson T. W. (2005) Miller's *Death of a Salesman*. *Explicator*, Vol. 63, pp. 244-247.

ANNA GAIDASH

SEMANTIC ASPECTS OF THE DISCOURSE OF AGING IN "DESIRE UNDER THE ELMS" BY EUGENE O'NEILL AND "DEATH OF A SALESMAN" BY ARTHUR MILLER

The present article studies basic aspects of the discourse of aging in the dramatic works of US playwrights. The author of the paper introduces the academic discipline of literary gerontology as a theoretical framework studying discourse of aging. Literary gerontologists (K. Woodward, B. Waxman, M. Hepworth, M. M. Gullette, J. King) pay tribute to the issues of aging and late adulthood in their close readings of prose texts. Therefore, the aim of this study is to analyze two major dramas of the first half of the 20th century to detect gerontological markers demonstrating strategies of aging. I argue that "Desire Under the Elms" by E. O'Neill and "Death of a Salesman" by A. Miller reveal constructive and destructive strategies of aging correspondingly. In this article, I also explore the forms of the elderly solitude. The generation gaps with intergenerational conflicts are detected in both dramas. The methods used in the paper are mixed: historical data processing, analyses of interdisciplinary resources (literary gerontology, social gerontology, age studies, age psychology, etc). The innovative solution lies in the application of interdisciplinary approach to close reading of drama texts. The results can be practical for classes of US literature and social gerontology. The findings of the paper may be applied to the analysis of gerontological portrayals of the elderly characters in plays by Tennessee Williams and Edward Albee.

Key words: gerontological markers, strategies of ageing, the elderly solitude, old age, US drama, intergenerational interaction, late adulthood, life review.

Одержано 15.03.2017 р.